

В подальшому планується вивчити вплив довжини алкільних груп та їхнього розміщення відносно функціонального фрагменту (кислоти або аміду) на можливість селективного зв'язування L- та D-форм хіральних сполук: амінів, амінокислот, аміноспиртів, гідроксикислот, тощо.

1. Andreyko E.A., Stoikov I.I., Antipin I.S., Karpus A.O., Sikorsky A.M., Yesypenko O.A., Rozhenko A.B., Boyko V.I., Kalchenko V.I. Enantioselective recognition of amino acids by enantiomerically pure calix[4]arene carboxylic acid or their diastereomerically pure N-(1-phenyl)ethyl amides // *Macroheterocycles*. – 2013. – Vol.6, No 3. – P. 227–233.

КИСЛОТНО-ОСНОВНІ РІВНОВАГИ У РОЗЧИНАХ ЗАМІЩЕНИХ 9-МЕТИЛАМІНОАКРИДИНУ

Свєчнікова О.М.¹, Винник О.Ф.¹, Колісник Ю.С.²

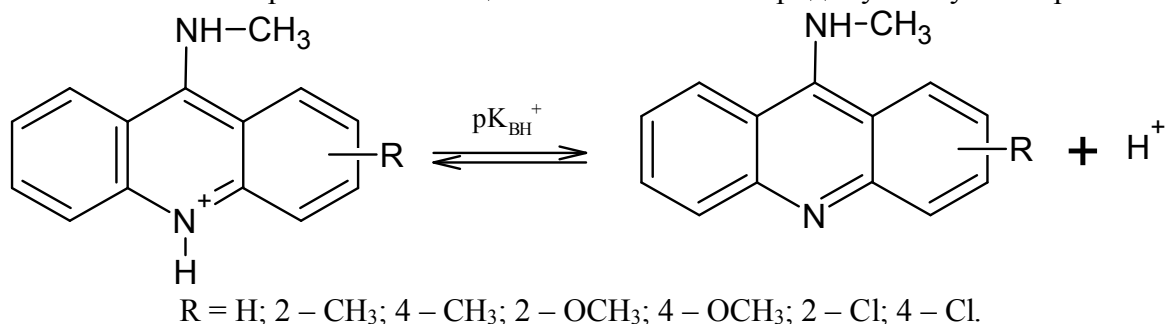
¹Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

²Національний фармацевтичний університет

kaf-chemistry@hnpu.edu.ua

Заміщені 9-метиламіноакридину мають широкий спектр фармакологічної дії [1,2]. Їх біологічна активність залежить від основності цих сполук. Тому з метою створення препаратів із заздалегідь розрахованим високим терапевтичним ефектом досліджено кислотно-основні рівноваги у розчинах цих речовин. Одночасно це дослідження дозволяє кількісно оцінити чутливість гетероциклу до впливу замісників різної електронної природи. Тобто вивчення основних властивостей заміщених 9-метиламіноакридину має науковий та практичний інтерес, тим більше що в літературі такі дані відсутні.

Кислотно-основні рівноваги заміщених 9-метиламіноакридину описуються рівнянням:

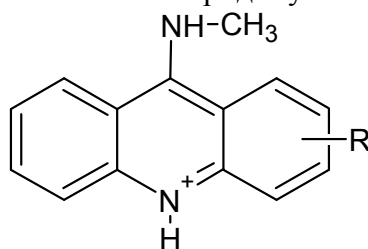

Константи іонізації визначалися методом потенціометричного титрування у бінарному розчиннику етанол-вода (50 мольн. % етанолу) при 298K (табл.).

Попередніми дослідженнями доведено, що протонізація сполук в умовах експерименту відбувається лише за гетероциклічним Нітрогеном: математичні тести експериментальних кривих pH – f(C_{HCl}) не виявили другої точки перегибу, що збігається з літературними даними [2].

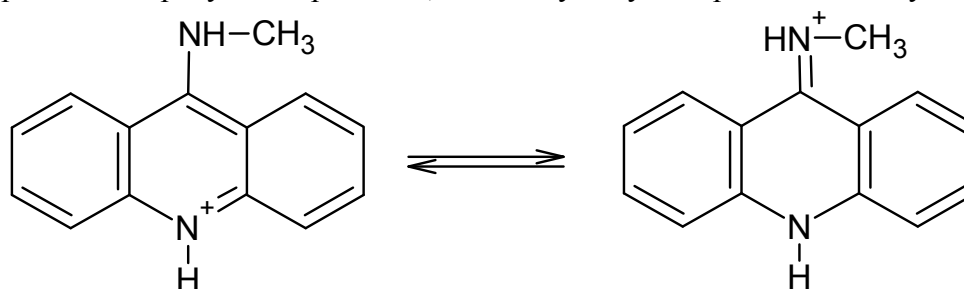
Таблиця.

Константи іонізації (pK_{BH⁺}) кислот, спряжених із заміщеними
9-метиламіноакридину

№ п/п	R	pK _{ВН} ⁺
1.	H	9,38 ± 0,04
2.	2 - CH ₃	9,43 ± 0,03
3.	4 - CH ₃	9,40 ± 0,03
4.	2 - OCH ₃	9,48 ± 0,03
5.	4 - OCH ₃	9,48 ± 0,04
6.	2 - Cl	9,27 ± 0,02
7.	4 - Cl	9,24 ± 0,03

Одержані результати свідчать, що введення 9-метиламіногрупи до гетероциклу збільшує його основність на ~ 5 порядків (pK_{ВН}⁺ акридину 4,12) через стабілізацію катіону 9-метиламіноакридинію за рахунок спряження, яке відсутнє у нейтральній молекулі:

Значення констант іонізації (pK_{ВН}⁺) показують, що основність заміщених 9-метиламіноакридину залежить від електронної природи та положення замісників у молекулі. Введення електроноакцепторних замісників (2-Cl, 4-Cl) призводить до суттєвого послаблення основних властивостей 9-метиламіноакридину через зменшення електронної густини на реакційному центрі (атом Нітрогену гетероциклу). Донорні замісники чинять протилежну дію.

У межах принципу лінійності вільних енергій методом кореляційного аналізу досліджено кількісні співвідношення pK_{ВН}⁺ з σ-константами Гаммета:

$$pK_{ВН}^{+} = (9,36 \pm 0,05) - (0,46 \pm 0,10) \cdot \sigma \quad (1)$$

$$n = 7; r = 0,874; s = 0,051.$$

Але одержане кореляційне рівняння (1) зв'язку pK_{ВН}⁺ - f(σ) має недостатньо надійні статистичні параметри.

Поза прямолінійної залежності знаходиться pK_{ВН}⁺ для 4-OCH₃ заміщеного. Це, можливо, зобов'язано наявністю внутрішньомолекулярного водневого зв'язку між атомом Оксигену метокси - групи та реакційним центром молекули.

Вилучення pK_{ВН}⁺ цієї сполуки із кореляції різко поліпшує статистичні характеристики рівняння:

$$pK_{ВН}^{+} = (9,38 \pm 0,01) - (0,82 \pm 0,05) \cdot \sigma \quad (2)$$

$$n = 6; r = 0,994; s = 0,012.$$

Рівняння (2) свідчить, що чутливість реакційного центру молекули 9-аміноакридину невелика.

Цікаво відзначити, що величина реакційної константи ρ для цих сполук практично співпадає (у межах похибки експерименту) з ρ заміщених 9-хлор-, 9-гідразіноакридину [3, 4], що переконливо доводить єдиний механізм впливу замісників на іонізацію відповідних спряжених кислот цих ізоструктурних серій.

Одержане рівняння (2) дозволяє прогнозувати кислотно-основні властивості будь-яких заміщених 9-метиламіноакридину, що використовується у молекулярному дизайні активних фармакофорів у цьому ізоструктурному ряді.

1. Досліджено кислотно-основні рівноваги у розчинах 11 заміщених 9-аміноакридину та визначено pK_{BH}^+ відповідних спряжених кислот у бінарному розчиннику етанол-вода (50 мольн. % етанолу) при 298 К.

2. Доведено, що на іонізацію цих сполук суттєво впливає електронна природа та положення замісників у молекулі гетероциклу.

3. Одержано кореляційне рівняння зв'язку pK_{BH}^+ - $f(\sigma)$ з надійними статистичними характеристиками. Це рівняння використовується у молекулярному дизайну активних фармакофорів цього ізоструктурного ряду.

4. Показана невелика чутливість реакційного центру (атома Нітрогену гетероцикла) до впливу замісників.

1. Progress in Medical Chemistry. Amsterdam, L., № - Y., T.: Elsevier, 1994. p. 134 – 139.

2. Альберт А. Избирательная токсичность. Физико-химические основы терапии. – М.: Медицина, 1989. – 400 с.

3. Sviechnikova O.M., Kolesnyk S.V., Kolesnyk O.V. The reactivity of substituted 6,9-dichloracridines // News of pharmacy. – 2014. – 78, №2. – p. 26 – 28.

4. Свечникова Е.Н. Реакционная способность ароматических и гетероциклических производных гидразина. VIII. Кислотно-основные свойства замещенных 6 – хлор – 9 – гидразиноакридинов // Ж. общ. химии. – 1997. – 67, №6. – С. 1007– 1008.

ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОРІДНОЇ АСОЦІАЦІЇ БАРВНИКІВ У ВОДНИХ РОЗЧИНАХ ТА У ПРИСУТНОСТІ ПРИРОДНИХ ПОЛЕЛЕКТРОЛІТІВ

Свищова Я.О.¹, Шаповалов С.А.²

¹Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,
svishheva.jana@rambler.ru

²Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

В теперішній час є вельми актуальним дослідження складних супрамолекулярних систем барвників, особливо у зв'язку з їх практичним використанням у хімічному аналізі та дослідженням властивостей природних об'єктів. Вивчення різномірної асоціації органічних молекул дає змогу розширити уявлення про механізми взаємодії в таких системах, оцінити вплив різних факторів на стійкість та стехіометрію асоціатів [1]. Встановлені закономірності можуть бути взяті за основу при розробці експериментальних підходів дослідження біологічних систем, а також можуть бути використані для створення методик кількісного аналізу.

Спектральні методи (спектрофотометрія, флуориметрія), що використовуються для дослідження асоціації забарвлених молекул, є інформативними та дозволяють оцінити стійкість та навіть тип асоціату (контактний або сольватно розділений). При утворенні різномірних асоціатів за участю забарвлених органічних молекул суттєво змінюються їх спектр поглинання: відсутня адитивність світлопоглинання в спектрі, а також можуть виникати нові смуги, які батохромно чи гіпсохромно зсунені відносно смуг поглинання власних форм барвників. Дослідження процесів асоціатоутворення у розчинах або у водних середовищах можна згрупувати у такі напрями:

1. Дослідження взаємодії між іонною формою барвника та незабарвленим органічним проти іоном, що дозволяє детально описати спектральні зміни, які супроводжують асоціацію.

2. Визначення і порівняння стійкості асоціатів до складу яких входить однаковий катіон (чи аніон) та органічні протиіони, що відрізняються кількістю та природою замісників. Такі дослідження в комплексі з квантово-механічними розрахунковими методами дозволяють описати фактори, що впливають на асоціацію та оцінити відносний внесок різних типів взаємодії в стабілізацію асоціатів.